

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 01.12.2011, sp. zn. Tpjn 301/2011, ECLI:CZ:NS:2011:TPJN.301.2011.1

Číslo: 2/2012

Právní věta: Nařízení, aby odsouzený byl do výkonu trestu odnětí svobody dodán podle § 321 odst. 3, 4 tr. ř. (příkaz k dodání do výkonu trestu), je opatřením směřujícím k výkonu trestu ve smyslu § 94 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku, v důsledku něhož se přerušuje promlčecí doba výkonu trestu. Urgence soudu směřující k realizaci tohoto nařízení (příkazu) je možno považovat za takové opatření soudu pouze v případě, že policejní orgán učinil na základě urgency soudu, popř. z jeho podnětu, konkrétní kroky k realizaci nařízení (příkazu).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 01.12.2011

Spisová značka: Tpjn 301/2011

Číslo rozhodnutí: 2

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Promlčení výkonu trestu

Předpisy: § 94 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

O d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k otázce výkladu § 94 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku z hlediska, zda za opatření směřující k výkonu trestu lze považovat nařízení, aby odsouzený byl do výkonu trestu dodán (příkaz k dodání do výkonu trestu) podle § 321 odst. 3, 4 tr. ř., a urgency soudu směřující k realizaci tohoto nařízení (příkazu) orgány policie.

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě podnětu ředitele odboru dohledu Ministerstva spravedlnosti České republiky ze dne 21. 4. 2011.

Z předloženého podnětu a příloh k němu připojených vyplývá, že Ministerstvo vnitra České republiky upozornilo Ministerstvo spravedlnosti České republiky na odlišný přístup dvou pražských obvodních soudů k běhu promlčecí doby výkonu trestu. Z odvolání příkazu k dodání do výkonu trestu v trestních věcech vedených u Obvodního soudu pro Prahu 10 sp. zn. 29 T 51/2003 a 1 T 141/2001 a z písemného vyjádření předsedkyně senátu v trestní věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 3 pod

sp. zn. 3 T 203/2001 vyplývá, že zatímco Obvodní soud pro Prahu 3 považuje urgence soudu k realizaci vydaného příkazu k dodání do výkonu trestu za opatření směřující k výkonu trestu, které podle § 94 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku přerušuje promlčecí dobu, Obvodní soud pro Prahu 10 je za takové opatření naopak nepokládá. Náměstek ministra vnitra se proto obrátil na Ministerstvo spravedlnosti s požadavkem, aby inicioval vydání sjednocujícího stanoviska Nejvyššího soudu k této otázce.

Ředitel odboru ministra spravedlnosti v podnětu rovněž poukázal na nálezný Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2005, sp. zn. [IV. ÚS 144/05](#), z jehož obsahu podle něj vyplývá, že posledním úkonem soudu, jenž způsobuje přerušování běhu promlčecí doby, by měla být výzva odsouzenému, aby trest ve stanovené lhůtě nastoupil, podle § 321 odst. 1 tr. ř., třebaže Ústavní soud používá označení „příkaz k nástupu do výkonu trestu“. Vyvozoval, že podle citovaného nálezu by dokonce ani prvotní příkaz k dodání do výkonu trestu (a tím spíše jeho urgence) nemohl být považován za opatření směřující k výkonu trestu.

Z obsahu trestních spisů Obvodního soudu pro Prahu 3 sp. zn. 3 T 203/2001 a Obvodního soudu pro Prahu 10 sp. zn. 29 T 51/2003 a 1 T 141/2001, jež si Nejvyšší soud opatřil od těchto obvodních soudů, se podává, že oba soudy považovaly příkaz k dodání do výkonu trestu za opatření, které přerušuje běh promlčecí doby výkonu trestu. Obvodní soud pro Prahu 3 pak za opatření, s nimiž jsou spojeny tyto účinky, pokládal i pravidelné urgence soudu směřující k realizaci příkazu k dodání do výkonu trestu. Obvodní soud pro Prahu 10 je naopak za taková opatření neoznačil, a proto podle jeho závěrů neměly žádný vliv na běh promlčecí doby výkonu trestu.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory. Spolu se žádostí o vyjádření jim zaslalo návrh právní věty stanoviska v tomto (původním) znění:

„Nařízení, aby odsouzený byl do výkonu trestu odnětí svobody dodán podle § 321 odst. 3, 4 tr. ř. (příkaz k dodání do výkonu trestu), je opatřením směřujícím k výkonu trestu ve smyslu § 94 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku, v důsledku něhož se přerušuje promlčecí doba. Urgence soudu směřující k realizaci tohoto nařízení (příkazu) je možno považovat za takové opatření soudu pouze v případě, že policejní orgán učinil na základě urgency soudu, popř. z jeho podnětu, konkrétní kroky k realizaci nařízení (příkazu).“

Z oslovených orgánů a institucí se vyjádřily krajské soudy v Českých Budějovicích, v Hradci Králové, v Ostravě, v Plzni, v Praze, dále Městský soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Nejvyšší státní zastupitelství, Ministerstvo spravedlnosti České republiky a Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. S výjimkou Krajského soudu v Ostravě a Krajského soudu v Praze vyjádřily s předloženým návrhem souhlas. Ministerstvo spravedlnosti vedle toho dalo k úvaze, zda by právní věta neměla být doplněna též o uvedení příkladů podnětů soudu při urgenci směřující k realizaci příkazu. Krajské soudy v Ostravě a v Praze zpochybnily správnost druhé věty návrhu stanoviska. Krajský soud v Praze upozornil na zkušenosti s neefektivními postupy policejních orgánů, které neodpovídají zadání pokynům obsaženým v urgencích, popřípadě na ně ani nereagují. Taktéž Krajský soud v Ostravě uvedl, že Policie České republiky provádí po obdržení příkazu k dodání do výkonu trestu standardizované postupy a případné urgence soudu, pokud neobsahují pro policejní orgán dosud neznámé informace o místě, kde se má odsouzený zdržovat, k žádným novým konkrétním krokům zpravidla nevedou. Řešení stávající a podle mínění tohoto krajského soudu nevyhovující situace spatřuje ve změně ustanovení o promlčení trestu tak, že promlčecí doba se přerušuje po dobu, po niž

se odsouzený vyhýbá nástupu výkonu trestu.

Poté, po zvážení všech výše citovaných vyjádření a v nich uvedených argumentů, zaujalo trestní kolegium Nejvyššího soudu shora uvedené stanovisko.

Trestní zákoník upravuje promlčení výkonu trestu v ustanovení § 94. Jedná se o jednu z okolností způsobujících zánik trestu. Podstatou institutu promlčení výkonu trestu je skutečnost, že po uplynutí zákonem stanovené promlčecí doby nelze uložený trest již vykonat. Jinak řečeno, zaniká právo státu na výkon pravomocně uloženého trestu a povinnost odsouzeného takový trest vykonat.

Institut promlčení trestu je spjat zejména se zásadou účelnosti trestu. Pouze včasný výkon trestu může vést k naplnění účelu trestu. Promlčení výkonu trestu je založeno na myšlence, že pokud pachatel nespáchal v promlčecí době nový trestný čin, na který zákon stanoví stejný nebo přísnější trest, prokázal, že se napravil, a proto není výkonu trestu třeba, naopak pozdější výkon trestu by mohl být kontraproduktivní.

V ustanovení 94 odst. 1 tr. zákoníku jsou stanoveny promlčecí doby odstupňované podle druhu a výše uloženého trestu. Promlčecí doba nemůže být zkrácena, fakticky se prodlužuje při stavení či přerušení jejího běhu.

Důvody přerušení promlčecí doby upravuje § 94 odst. 4 tr. zákoníku. Podle tohoto ustanovení se promlčecí doba přerušuje,

- a) učinil-li soud opatření směřující k výkonu trestu, o jehož promlčení jde, nebo
- b) spáchal-li odsouzený v promlčecí době trestný čin nový, na který trestní zákon stanoví trest stejný nebo přísnější.

Přerušením promlčecí doby počíná běžet nová promlčecí doba, a to od začátku v celém rozsahu.

Jak patrně, důvody přerušení promlčecí doby mohou být založeny buď soudem, anebo samotným odsouzeným.

Zákonná úprava, podle níž se promlčecí doba přerušuje opatřeními soudu směřujícími k výkonu trestu, o jehož promlčení jde, odráží jednu ze zásad vykonávacího řízení, podle níž potřebné úkony směřující k realizaci odsuzujícího rozsudku, jímž byl uložen trest, činí soud. Opatření směřující k výkonu trestu učiněná jiným orgánem než soudem tedy běh promlčecí doby nepřerušují.

Opatřeními soudu směřujícími k výkonu trestu odnětí svobody třeba rozumět procesní úkony zaměřené na to, aby byl uskutečněn obsah uloženého trestu.

Jde-li o výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody, není pochyb o tom, že takovými opatřeními jsou podle § 321 odst. 1 tr. ř. nařízení výkonu trestu odnětí svobody a výzva odsouzenému, je-li na svobodě, aby trest ve stanovené lhůtě nastoupil. Jedná se o úkony činěné předsedou senátu, bez nichž by nebylo možné započít s výkonem trestu odnětí svobody ve věznicí. Podle § 6 odst. 1 zák. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, lze totiž odsouzeného přijmout do výkonu trestu jen na základě písemného nařízení výkonu trestu vyhotoveného soudem. Odsouzený pak musí vědět, v jaké lhůtě a do jaké věznice má k výkonu trestu nastoupit.

Za opatření směřující k výkonu trestu odnětí svobody je právní teorií i praxí považováno rovněž nařízení předsedy senátu, aby odsouzený byl dodán do výkonu trestu (příkaz k dodání do výkonu trestu), jež má oporu v ustanovení § 321 odst. 3, 4 tr. ř. Jeho vydání přichází v úvahu tehdy, jestliže

odsouzený nenastoupí trest ve lhůtě, která mu byla poskytnuta, nebo bylo-li z konkrétních skutečností zjištěno, že jeho pobyt na svobodě je nebezpečný, nebo jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat. Jak patrně, jde zde o úkon, jehož provedení ukládá soudu trestní řád za účelem zajištění realizace výkonu trestu odnětí svobody v případech, kdy odsouzený dobrovolně nesplní povinnost nastoupit trest nebo existuje reálná hrozba útěku či skrývání se odsouzeného, popř. je urychlený nástup trestu vyžadován potřebou ochrany společnosti před nebezpečným pachatelem, který je na svobodě. Je opatřením soudu, jež se provede zejména za situace, kdy bez něho není uskutečnění obsahu odsuzujícího rozsudku ve výroku o trestu reálné.

Určité pochybnosti, zda lze příkaz k dodání do výkonu trestu považovat za opatření soudu směřující k výkonu trestu ve smyslu § 94 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku, vnáší do právní praxe náleží Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2005, sp. zn. [IV. ÚS 144/05](#), publikovaný pod č. 166 in Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 38. Vydání 1. Praha: C. H. Beck 2007. V textu nálezu Ústavní soud připomíná, že z podstaty institutu promlčení vyplývá, že úkony, jež by přerušovaly promlčecí dobu výkonu trestu, musí být učiněny především ve vztahu k samotnému odsouzenému. Úkony, jež činí vůči sobě navzájem jednotlivé složky státní moci, nemohou mít vliv na právní postavení odsouzeného, a to zvláště, když se soud (jako v posuzovaném případě) omezil na formální přípisy adresované policejním orgánům, aniž důrazně vyžadoval od Policie České republiky efektivní splnění povinností, tj. dodat odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody.

Podle Ústavního soudu ze soudního spisu, který si vyžádal, vyplynulo, že za poslední úkon způsobující přerušování běhu promlčecí doby je nutno považovat „příkaz k nástupu do výkonu trestu ze dne 21. 5. 1993“, čímž měl Ústavní soud zřejmě na mysli výzvu odsouzenému k nástupu výkonu trestu, jak vyplývá z časové chronologie jím popsaného postupu soudu („Stěžovatel měl nastoupit k výkonu trestu odnětí svobody do 4. 6. 1993, což však neučinil. Obecný soud z toho důvodu rozhodl dne 10. 6. 1993 o dodání stěžovatele do výkonu trestu odnětí svobody.“).

K uvedenému třeba konstatovat, že jediným úkonem soudu směřujícím přímo k odsouzenému je skutečně výzva k nástupu do výkonu trestu (§ 321 odst. 1 tr. ř.). Ostatní úkony směřují k odsouzenému nepřímě, prostřednictvím jiných orgánů. V případě příkazu k dodání do výkonu trestu je takovým prostředníkem mezi soudem a odsouzeným policejní orgán. Uvedený příkaz však lze podle názoru Nejvyššího soudu rovněž považovat za úkon soudu učiněný, byť zprostředkovaně, ve vztahu k odsouzenému, jak má na mysli Ústavní soud. Není totiž jen úkonem, který vůči sobě navzájem činí soud a policejní orgán jakožto složky státní moci, neboť zákon nepředpokládá, že by to měl být přímo soud, kdo i fakticky zajistí realizaci svých nařízení, pakliže se jim odsouzený dobrovolně nepodrobí; typicky je to právě policejní orgán, kdo tak činí.

Ústavní soud v daných souvislostech ostatně sám uvádí, že úkony soudu přerušující běh promlčecí doby výkonu trestu musí být učiněny především ve vztahu k samotnému odsouzenému, tedy připouští i možnost, že tomu tak být nemusí. Pokud by totiž posledním úkonem soudu směřujícím k výkonu trestu odnětí svobody měla být výzva odsouzenému k nástupu do výkonu trestu, nelze vyloučit, že odsouzení by to vnímali jako signál, že může být výhodnější nerespektovat výzvu k nástupu trestu, uprchnout či skrývat se a bez rizika dalšího přerušování běhu promlčecí doby vyčkat promlčení jejich trestu. Opodstatněně nelze ani očekávat, že marnému uplynutí promlčecí doby výkonu trestu by mohlo zabránit opětovné doručování výzvy, zvláště nezdržuje-li se odsouzený v místě trvalého pobytu nebo na adrese, kterou označil pro účely doručování, či není-li jeho pobyt znám. Z hlediska požadavku zajištění nástupu odsouzeného do výkonu trestu co nejdříve by takový postup nemusel být příliš efektivní, navíc periodické zasílání výzvy by za takových okolností stěžně mohlo splnit požadavek opatření soudu, které skutečně, a nikoliv jen zdánlivě směřuje k výkonu trestu odnětí svobody.

Složitější situace nastává v případě tzv. urgencí soudu k realizaci příkazu k dodání odsouzeného do výkonu trestu. Tento úkon není trestním řádem upraven. Trestní řád pouze v ustanovení § 321 odst. 3 věta in fine ukládá předsedovi senátu, aby v příkazu vždy požádal policejní orgán o neprodlené podání informace o tom, zda byl odsouzený do výkonu trestu dodán, popř. jaké okolnosti dodání do výkonu trestu brání. Jde-li o podstatu tohoto procesního úkonu, stejně jako v případě příkazu k dodání odsouzeného do výkonu trestu, jde sice o úkon adresovaný soudem policejnímu orgánu, nicméně se zamýšleným dopadem právě do poměrů odsouzeného, neboť jeho cílem je zajistit, aby výkon trestu nastoupil.

Ústavní soud v této souvislosti odmítl akceptovat především praxi vyznačující se tím, že se soud omezil pouze na formální přípisy adresované policejním orgánům, aniž důrazně vyžadoval od Policie České republiky efektivní splnění povinností, tj. dodat stěžovatele do výkonu trestu. S tímto názorem nelze polemizovat, opakující se formální urgence je vskutku na místě kvalifikovat jako opatření jen zdánlivě směřující k výkonu trestu, a proto s nimi nelze spojovat účinek přerušení promlčecí doby. Pokud ale urgence soudu nemají povahu jen ryze formálního úkonu, ale soud požaduje od policejního orgánu faktické kroky, které mají zajistit naplnění příkazu, případně sám iniciuje policejní orgán k takovým postupům, a policejní orgán je, byť neúspěšně, realizuje, lze i takové urgence považovat za opatření soudu směřující k výkonu trestu ve smyslu § 94 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku. Opačný závěr by mohl vést soud k praxi vyčkat s urgencí až na konec promlčecí doby, což ve světle požadavků sledujících naplnění účelu trestu a výchovného účinku výkonu trestu za žádoucí postup mít zjevně nelze.

Ve prospěch výše uvedeného názoru, tedy že běh promlčecí doby přerušuje nejen výzva k nástupu do výkonu trestu, ale i příkaz k dodání do výkonu trestu a za určitých okolností i urgence tohoto příkazu, svědčí i poznatky z další rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Ústavní soud v usnesení ze dne 14. 4. 2011, sp. zn. [II. ÚS 3483/10](#), mimo jiné právě k povaze příkazu k dodání do výkonu trestu a urgencí soudu k jeho realizaci v souvislostech s promlčením výkonu trestu odnětí svobody uvedl: „Úkony soudu nebylo možné označit za formální, když obecný soud také důsledně trval na sdělení jednotlivých kroků, které Policie České republiky činí k zadržení stěžovatele, a to v relativně krátkých časových úsecích tak, aby mohl mít přehled o tom, zda je činnost Policie České republiky dostatečně intenzivní (vyhlášení celostátního pátrání, vytěžení rodičů, spolubydlících, dotaz na úřad práce a správu sociálního zabezpečení, opakované výpisy z centrální evidence obyvatel). Soud se konečně pro účely zjištění kontaktní adresy stěžovatele sám opakovaně obrátil s dotazem k právním zástupcům stěžovatele, avšak marně. Ústavní soud akceptuje závěry stížnostního soudu, který se zabýval otázkou plynutí času ve vztahu k účelu uloženého trestu, jehož promlčení bylo namítáno, a srozumitelně a jasně vyložil, proč nemohl dospět k závěru, že uložený trest již bude neefektivní a bude obsahovat toliko prvky trestní represe.“

Pro úplnost a nad rámec již řečeného nelze nepřipomenout, že jestliže odsouzený úmyslně bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody nebo se dopustí jiného závažného jednání, aby zmařil účel tohoto trestu, a tak maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu, přichází v úvahu posoudit jeho jednání jako přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. e) tr. zákoníku a za splnění dalších zákonných podmínek tím založit i přerušení běhu promlčecí doby podle § 94 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu proto zaujalo ke sporné výkladové otázce právní názor vyjádřený v právní větě tohoto stanoviska.